

Реформа освіти внесла помітні зміни у розвиток сільської середньої школи. Було, хоча і частково, вирішено такі важливі проблеми як перехід на однозмінне навчання, організація шкіл-інтернатів, покращення дитячого харчування у сільських школах, тощо. Обов'язковим у старших класах стало і виробниче навчання, яке існувало у сільській місцевості у формі учнівських виробничих бригад. Завдяки йому сільські старшокласники отримали можливість здобути перші професійні навички.

Список використаних джерел:

1. Березняк Е.С. Пути развития всеобщего образования на Украине / Березняк Е.С. – К.: Радянська школа, 1964. – 129 с. : табл. – Бібліограф в підряд. прим.
2. Федоренко Я.А. Зміни в культурно-духовному житті українського селянства в період хрущовської «відлиги»: дис. ... канд. іст. наук. спец. / Федоренко Я.А. – Черкаси, 2009. – 227 с.
3. Історія українського селянства: Нариси: В 2 т. / НАН України; Інститут історії України / В. Смолій (відп. ред.) – К. : Наукова думка, 2006. Т. 2. – 652 с.
4. Бондар А.Д. Народна освіта і педагогічна наука в Українській РСР 1917-1967 рр. / Бондар А.Д. – К.: Радянська школа, 1967. – 483 с. : табл. – Бібліогр. в підр. прим.
5. Закон про зміцнення школи з життям і про дальший розвиток системи народної освіти в СРСР. – К.: Держполітвидав УРСР, 1959. – С. 8-9.
6. Романюк І.М. Шкільне будівництво на селі в 1950-х – першій половині 60-х років // Український селянин. – 2002. – № 5 – С. 113-116.
7. XX съезд Коммунистической партии Советского союза. – Офиц. Изд-во – М. – 1956. – С. 82. – (сборник документов).

Костенко А.В.

*молодший науковий співробітник,
Херсонський обласний краєзнавчий музей*

«МАЛЮНОК, НАРОДЖЕНИЙ СВІТЛОМ»: НАРИС СОЦІОКУЛЬТУРНОЇ ІСТОРІЇ ФОТО

Будь-яке значне зрушення в науці, як і в інших сферах людської діяльності, викликає інтерес до своїх витоків. Такий інтерес є і до візуальної історії, яку ми, слідом за Юлією Степановою, визначимо як один із самостійних напрямків сучасного історичного знання, де об'єктом дослідження є людина, а методом пізнання – сукупність прийомів роботи з візуальним джерелом [5, с. 2]. В сучасній науці візуалістика виникає як продовження (або ж різновид) соціокультурної історії та розвивається під впливом постмодерної методології. Візуальні методи надають дослідникові засоби для розуміння текстів культури, декорування образів соціальних відносин та особистого досвіду. Предметом візуальної історії є різні субдисципліни історії соціокультурної: історія побуту та повсякденності, родинна, гендерна, міська історія та безліч інших, що відображені у візуальному джерелі, яке існує в досліджуваній час. До теми методології візуальної історії та до концептуальних публікацій, що, спираючись на класичні західні праці з візуальних студій, намагаються вказати шляхи «опанування нового простору» в історичних дослідженнях, ми вже зверталися [4], але є сенс розглянути також історію розвитку джерельної бази візуалістики, а насамперед – історію фотоджерел. Актуальним, на нашу думку, є визначення специфіки

фотоджерела як об'єкту наукового дослідження від часу його появи до сьогодення і, зокрема, специфіки побутування фото як соціокультурного феномену.

Адже методологія, що декларує застосування візуального аналізу для вивчення суспільства, набуває актуальності лише тоді, коли довколишній світ достатньо насичений візуальними формами репрезентації, а розвиток техніки дозволяє перетворити зображення на невід'ємну частину повсякденності. Так, становлення «епохи візуальних образів», а отже й того явища, яке сьогодні в науці та практиці називають «візуальним поворотом» [2, с. 28], пов'язане, насамперед, з розвитком фотографічної справи. Фото, істотно полегшивши фіксування зображення та роботу з ним, швидко стало головним способом документування найрізноманітніших явищ життя та незабаром призвело до майже всебічної візуалізації дійсності. Отже, міркування про витoki «візуального повороту» в науці приводять нас саме до розповсюдження фото як способу фіксації візуального та на практики інтеграції аналізу фото до арсеналу традиційних методик історичної науки.

Серед соціокультурних, а не технічних, факторів, які можна вважати істотними для виникнення фотографії як способу механічного створення образів, виокремлюються такі, як здатність людини до сприйняття візуальних образів і перевага візуального над іншими типами сприйняття, прагнення до творення, збереження та передання інформації. Крім того, істотним фактором є відповідний рівень наукового знання. Можна говорити і про зумовленість ідеї фото як інструменту для реалізації амбіцій людини XIX ст., спрямованої на реєстрацію, впорядкування, підкорення довколишнього світу.

Одразу після його появи, починаючи з середини XIX ст. у фото вбачали спосіб втілення головної ідеї епохи – створення детального каталогу явищ дійсності для їхнього всебічного вивчення та систематизації [3, с. 11]. Для цього часу характерним є ставлення до фото як до ідеального способу документування реальності. Окрім цього, біля витоків головних типів фото цього часу – головні лінії історичного розвитку епохи: експансія західної цивілізації, урбанізація, розвиток промисловості, зміни структур політичної влади, управління та контролю, розвиток науки. Ці процеси призводять до появи таких типів фото, як наукове, криміналістичне, туристичне та видове. Поява й розвиток портретного фото відбувається на фоні появи та зміцнення позицій середнього класу, для якого важливою була потреба самоідентифікації. До кінця XIX ст. технологічне вдосконалення способів створення та збереження фотографічного зображення уможлиблюють масове виробництво фото.

Починаючи з 1880-х рр. і до завершення I Світової війни виникають нові типи фото – репортажне, рекламне, соціальне – становлення яких зумовлене потребами суспільства та відповідним рівнем розвитку техніки [3, с. 12]. До 1880-х рр. фото стає частиною повсякденного життя та загальнодоступним способом передання інформації. Розвиток репортажного фото зумовлений як технологічним вдосконаленням, що дозволили здійснювати друк фото на шпальтах періодики, так і зростаючим інтересом суспільства до візуальної ілюстрації подій, особливо сенсаційних. Рекламне фото розвивається в цей час як спосіб задоволення потреб промисловості та торгівлі у візуальній репрезентації товарів споживання. Поява й розвиток соціального фото є наслідком суспільних зрушень, перед на все стрімкого зростання чисельності міського населення та пов'язаних з ним проблем умов життя та праці. Розвиток технологій та існуючі запити суспільства є вирішальними для бурхливого

розвитку аматорського фото. Фотографічна практика аматорів набуває небаченої актуальності завдяки появі легких та простих у користуванні ручних камер. Можливість створення спонтанних фото робить повсякденне життя одним з провідних сюжетів. Усвідомлення фото як мистецтва, що відбулося в цей час, підвищує його статус і популярність, одним з головних філософських питань стає питання про відповідність реальності її зображенню. Достеменність фото асоціюється зі спонтанністю та неформальністю миттєвого фото.

В період, що розпочинається в 1920-х рр. і триває до завершення II Світової війни фото стверджується як масова культура та потужний інструмент формування та контролю громадської думки [3, с. 13]. Для цього часу характерним є повсюдне використання фото в різноманітних сферах життя, активне його використання як візуального способу впливу на народні маси, що перетворює фото в інструмент проектування ідеального майбутнього та здійснення масових зусиль заради його побудови. Активна участь митців у соціальному та промисловому прогресі призводить до появи масових форм художнього та виникнення експериментального фото, до розвитку соціальної документалістики. Аматорське фото надалі розвивається завдяки вдосконаленню ручних камер, фотографування стає звичним соціальним ритуалом.

В цей час фото стає частиною заснованої на технології популярної культури, що охоплює найширші верстви населення та уніфікує отримання ними інформації та естетичного досвіду. У військовий час ці властивості фото використовувалися у пропаганді для формування громадської думки, що сильно похитнуло думку про фото як про відображення об'єктивної реальності.

Для періоду, що тривав від завершення II Світової війни до останніх десятиріч XX ст., характерне дедалі ширше розповсюдження фотографії як засобу фіксації повсякденних подій та особистого досвіду [3, с. 14]. Фото стає відображенням політичних та суспільних подій, але зміна поглядів на права та свободи людини уможливають висловлення через фото суб'єктивної та незалежної думки. У прагненні до відображення повсякденних подій фото відбиває панівні ідеї та цінності, але також і унікальність життя окремої людини.

Соціальна фотодокументалістика у цей час стає відображенням ставлення до світу та подій, що відбуваються в ньому, висловлюючи популярні в різні роки ідеї – від протиставлення західної та не-західних культур до необхідності змін політичної стратегії провідних держав світу.

Фото сприймається не лише як можливість висловити суб'єктивне ставлення до реальності, але й як спосіб замінити реальність її відтворенням. Це меншою мірою стосується аматорського фото, де фотографія сприймається перш за все як свідоцтво реальності та спосіб підтвердження досвіду і слугує засобом підтримки, оновлення та зміцнення соціальних, а найперше родинних, зв'язків.

В умовах візуальної експансії та електронної революції кін. XX – поч. XXI ст. для історії розвитку фото найважливішими факторами стали інституціоналізація фото та зміна методології гуманітарних наук, що забезпечили інтерес до повсякденних форм фотографії [3, с. 14]. Важливу роль мала тут і зміна підходів суспільних та гуманітарних наук, і загальна ідеологічна ситуація, що передбачала критику економічної, політичної, соціальної, екологічної ситуації, і постмодерн з його переосмисленням сталих норм і істин, зміною, здавалося б, незмінних норм і стандартів. Для фото цього періоду характерним є поєднання різних жанрів, об'єднання художнього фото з соціальною діяльністю, соціологічними дослідженнями, політичною активністю. Художнє фото перетворюється в

ілюстрацію громадянської позиції, спосіб коментування соціального становища, політичних подій, привернення уваги до важливих проблем, наприклад екологічних катастроф, критики стереотипів. Концепція «фото як архіву», що стверджується в цей час, дозволяє розглядати його як явище культури, нерозривно пов'язане з соціальними, культурними, історичними факторами, що формують її. Тема фото як архіву набуває також нового звучання у зв'язку з настанням ери цифрових технологій, яка привертає увагу до теми правдивості фотозображення, а також до питань структурування і збереження величезного обсягу накопичених протягом існування фотографії зображень.

Список використаних джерел:

1. Бажак К. История фотографии. Возникновение изображения [пер. с франц. А. Кавтаскина] / Кантен Бажак. – М.: АСТ-Астрель, 2006. – 162 с.
2. Богданова Н. М. Анализ социально-философских оснований исследования визуального в истории социологии / Наталия Богданова // Вестник Самарского государственного университета. – 2011. – № 4(85). – С. 28-34.
3. Гурьева М. М. Повседневная фотография в современном культурном контексте: автореф. дис. на соискание ученой степени канд. философ. наук: спец. 24.00.01 / Мария Гурьева. – СПб., 2009. – 19 с.
4. Костенко А. В. «Візуальний поворот» та фотоджерела: історіографічні нотатки / Антон Костенко // Матеріали науково-практичної конференції «Актуальні проблеми сучасної науки» (Київ, 2014 р.). – Херсон: Видавничий дім «Гельветика». – С. 90-93.
5. Степанова Ю. В. Учебно-методический комплекс по дисциплине «Визуальная история» / Юлия Степанова. – Тверь: Тверской государственный университет, 2012. – 31 с.

Кривоконь О.Г.

*кандидат філософських наук,
старший науковий співробітник, доцент,
Національний технічний університет
«Харківський політехнічний інститут»*

ОСНОВНІ ТЕНДЕНЦІЇ РОЗВИТКУ СВІТОВОГО ТРАКТОРОБУДУВАННЯ (ДО 80-Х РОКІВ ХХ СТОЛІТТЯ)

Дослідження тенденцій розвитку будь-якої сфери машинобудування, зокрема і тракторобудування, має теоретичне та прикладне значення з огляду на можливість здійснювати проєкцію виявлених закономірностей на подальший розвиток галузі та використання отриманих даних для оптимізації існуючого виробництва та створення принципово нових підприємств. Непересічну цінність в даному контексті мають історичні доробки [1, 2, 4 та ін.], що містять інформацію стосовно світового досвіду особливостей розвитку, перспективних напрямків у такій важливій для нашої країни галузі як тракторобудування.

В даній публікації маємо на меті стисло охарактеризувати основні тенденції розвитку тракторобудування у світі на початку та впродовж перших десятиліть ХХ сторіччя, і на підставі цього виділити основні історичні та науково-технічні передумови становлення даної галузі в Україні.